

Răspunsurile d-lui Marko Bela (UDMR)

În primul rând îmi exprim satisfacția că pot să vă împărtășesc poziția UDMR și a mea personală în raport cu rolul pe care cred că ar trebui să-l joace știința în România.

În ultimile două sute de ani, oamenii de știință din România (incluzând teritoriile ce aparțin României de după 1920) au avut contribuții esențiale la dezvoltarea științei și tehnicii mondiale, un aport care depășește cu mult ponderea numerică a populației. Din nefericire, această contribuție „naturală”, rezultată din dezvoltarea organică a societății a fost întreruptă la jumătatea secolului trecut, și continuă să fie întreruptă și astăzi. Aici trebuie să subliniez rolul ingrat la care au fost condamnați intelectualii din România de către regimul comunist trecut, situație din care cu greu au reușit să se ridice câțiva oameni de știință, care s-au bucurat de protecția oferită de recunoașterea lor internațională. În același timp, țin să subliniez și imensa dezamăgire a oamenilor de știință în perioada postcomunistă.

Ca intelectual, am sperat și eu că în regimul postcomunist, noua clasă politică, politicienii cu vocația de intelectuali să redescopere ceea ce în lumea occidentală se știa dintotdeauna, anume că știința reprezintă o putere a societății, fiind de multe ori chiar principala forță în dezvoltarea societății. Aceasta speranță era și este cu atât mai justificată cu cât numeroși profesori universitari ocupă poziții influente în conducerea țării. Dezamăgirea este cu atât mai profundă cu cât speranța a fost mai vie. Practic rolul științei a fost umbrat total. Deși în Constituția României stipulează însemnătatea ei, rolul științei a rămas doar teorie, practica arătând declinul continuu al acestui domeniu. În fapt, de știință avem nevoie astăzi mai mult ca oricând.

După aceasta scurtă introducere voi începe să răspund la întrebările formulate de asociația Ad Astra.

Întrebarea 1. În opinia dumneavoastră, este știința și cercetarea științifică o prioritate pentru România? Doriți să avem cercetare științifică performantă în România?

Așa cum am subliniat în preambul, eu cred că știința și cercetarea științifică AR TREBUI SĂ REPREZINTE O PRIORITATE pentru România. Din nefericire, dincolo de retorica favorabilă, în practică nu s-a realizat acest deziderat. Trebuie să remarc că, în perioada 1996-2000, când UDMR a participat la guvernare, am reușit să impunem printr-o Ordonanță de Urgență obligația de a susține cercetarea științifică cu o sumă minimă reprezentând 1% din PIB, ceea ce nu s-a respectat niciodată, legile bugetului alocând acestui domeniu sub 0.2 %.

Cât privește cercetarea științifică performantă, nu doar doresc acest lucru, dar sunt convins că aceasta este singura cale de urmat pentru România, care nu dispune de bogății semnificative (de ex. în aur sau petrol). Țara noastră poate urma exemplul de succes în Europa, cum ar fi Finlanda sau Irlanda. Cu alte cuvinte, cred că cea mai de preț bogăție a României o reprezintă inteligența umană. Șansa unei dezvoltări economice sustenabile în România rezidă în dezvoltarea creativității libere a omului.

Întrebarea 2. Care vor fi mecanismele de finanțare a cercetării științifice pe termen lung, conform planului dumneavoastră; dacă și cum credeți că veți reuși

implicarea atât a guvernului cât și a industriei în susținerea cercetării? Cum vedeți cercetarea științifică privată vis-à-vis de cea publică?

Posibilitatea implicării guvernului și a clasei politice în susținerea unei politici de dezvoltare bazată pe știință și inovare depinde de două elemente :

O dată, de schimbarea mentalității conform căreia cheltuielile în știință reprezintă cadou făcut intelectualilor, ca așa “arate bine”. Dimpotrivă, aceasta este o INVESTITIE PE TERMEN MEDIU SI LUNG care se va recupera prin efectele economice în dezvoltarea țării. Specialiștii OECD au dovedit că dezvoltarea economică a unei țări este dependentă într-o măsură de 25-50 % de dezvoltarea științei din țara respectivă. Pe de altă parte, guvernul poate iniția, iar parlamentul poate elabora și adopta o Strategie de Dezvoltare a României în care un capitol special să se refere la Dezvoltarea Științei și Inovării, asigurând alocarea din bugetul de stat a unei sume, pe termen scurt de peste 1%, și pe termen mediu de minim 2,5-3% din PIB. (Finlanda a realizat timp de decenii această cifră și a reușit să dezvolte o economie bazată pe tehnologii înalte în 25 de ani). Susținerea cercetării de către industrie nu este un vis, ci doar o chestiune politică. Politica UE permite ajutoare de stat pentru sprijinirea industriei și activității economice, în general, vizând rezultate științifice. Aceasta este calea stimulării investițiilor în activități inovative, cu valoarea nou creată cea mai ridicată.

În ceea ce privește cercetarea științifică privată în raport cu cea publică, cred că nu există motive de diferențiere presupunând că ambele răspund scopului propus. Legislația nu trebuie să împiedice accesul «cercetării private» la fondurile bugetare, criteriul eligibilității fiind eficiența și rezultatul produs. As formulă un singur element restrictiv, valabil deopotrivă cercetării de stat, cât și celei private: societățile comerciale să nu realizeze profit din alocația bugetară pentru cercetare, fără însă a se limita salariile cercetătorilor consacrați.

Întrebarea 3. Din moment ce sunteți avocatul unei cercetări științifice performante (conform răspunsului la prima întrebare), ce procentaj din PIB care să fie alocat cercetării științifice veți susține și în cât timp va fi atins acest nivel, având în vedere ținta de 3% indicată de UE pentru anul 2010 și faptul că în prezent procentul din PIB alocat cercetării de la buget este un minuscul 0,21%?

În primul rând, trebuie soluționată sursa de finanțare. Bugetul se întocmește pe baza de priorități. Dacă se declară drept priorități învățământul și cercetarea științifică, atunci bugetul poate crește de pe urma creșterii economice – ceea ce justifică acordarea priorității pentru aceste ramuri.

Ar fi de dorit ca cercetarea științifică să beneficieze și să fie capabilă să-și extindă capacitatea pentru fonduri de 10 ori mai mari decât cele de astăzi. Efortul bugetar în știință trebuie asociat cu controlul eficienței acestei investiții. Administrarea fondurilor nu trebuie să fie făcută de ministere, ci de către comunitatea științifică reprezentată de personalități credibile recunoscute prin contribuția lor pe plan național sau internațional. Prestigiul unor astfel de personalități este singura garanție a investițiilor pe termen lung în știință, ținând cont de specificitatea domeniului și de înaltul risc al cercetării științifice pe termen scurt.

Întrebarea 4. Care este poziția dumneavoastră în ceea ce privește legătura dintre învățământul universitar / postuniversitar și cercetarea științifică, având în vedere situația curentă din România și prevederile acordului de la Bologna? În particular, susțineți integrarea cercetării științifice și a învățământului universitar / postuniversitar?

Acordul de la Bologna cred ca este doar un exemplu in perspectiva procesului de integrare europeana. El este rezultatul unor îndelungi căutări legate de direcția pe care o va urma învățământul superior european. Mi se pare evident ca România nu are de ales, trebuie sa urmeze calea europeana, chiar cu riscul de a-si limita, de a se vedea nevoita sa-si delege anumite competente legislative. In ceea ce privește cercetarea științifică din universități si din instituțiile de cercetare consacrate, acestea nu sunt concurente, ci complementare. Singurul argument in evaluare trebuie sa fie rezultatul științific. M-am referit la procesul de evaluare, deoarece cred ca acesta este încă deficitar in sistemul romanesc. Prin urmare, el trebuie stimulat.

Întrebarea 5. Sunteți în favoarea evaluării obiective, bazate pe criteriul excelenței în cercetarea științifică, a tuturor departamentelor și institutelor de cercetare și a finanțării de bază a acestor instituții după acest criteriu al excelenței? Ce părere aveți despre faptul că, din cele peste 700 de reviste “științifice” din România, doar 8 sunt indexate de ISI (principala instituție internațională care monitorizează revistele științifice), datorită slabei lor calități, în timp ce multe persoane din funcții de decizie din sistemul academic și științific românesc își bazează cariera pe publicații în aceste reviste locale?

Revenim la unul din cuvintele-cheie: evaluare. Pentru a fi cuantificata sau comparata, valoarea trebuie stabilita in mod obiectiv. Ceea ce exemplificați Dvs. reprezintă erori in evaluare, poate chiar sistematice sau sistemice, care pot fi relativ ușor eliminate prin perfecționarea sau schimbarea sistemului. (Din cate știu exista încercări cu succes in evaluarea granturilor la CNCSIS si AMCSIT, apreciate de aplicanți.)

Întrebarea 6. Dacă și cum veți rezolva problemele gerontocrației, rezistenței sistemului față de întinerire, opunerii față de promovarea pe bază de merit, nepotismului și favoritismului din universitățile românești?

Cred ca problema principala consta in mentalitatea învechită, cea a promovării pe baza vechimii, ca principal criteriu. Nu cred ca ar exista un antagonism intre tineri si vârstnici in acest context. Intr-o societate normala, fiecare categorie își are locul meritat in funcție de performante. Si in știința este nevoie atât de seniori cu experiență, cat si de tineri dinamici, neconvenționali, cu spirit inovativ. Daca urmărim eficiența, rezultatul, cele două categorii sunt eventual complementare, iar nu antagonice. Normalizarea societății nu este un deziderat urmărit doar de oamenii de știință. Ea trebuie sa ghidoneze întreaga societate, implicând stabilizarea ei, ieșirea din tranziție. Ce bine ar fi daca acest proces ar dura doar «20 ani».

Întrebarea 7. Care este opinia dumneavoastră în ceea ce privește mărirea cuantumului granturilor oferite pentru proiectele de cercetare performante și a creșterii importanței finanțării cercetării științifice prin metoda granturilor și burselor de cercetare?

Pentru finanțarea cercetării fundamentale granturile reprezintă cea mai acceptată formula. Creșterea cuantumului finanțării pe aceasta cale este necesară, dar în programul global de finanțare va trebui găsit raportul optim între sumele alocate cercetării fundamentale (granturi) și cercetării aplicative (granturi și proiecte) precum și cele alocate dezvoltării tehnologice (proiecte cofinanțate de beneficiarii tehnologiilor). Bursele de cercetare ar trebui să fie alocate exclusiv pe baza rezultatelor anterioare atinse de aplicant, prin competiție deschisă și printr-un proces transparent.

Întrebarea 8. Care este poziția dumneavoastră față de evaluarea propunerilor de proiecte științifice finanțate din bugetul de stat? Concret, sunteți în favoarea evaluării competitive, bazate pe peer-review, făcută de experți în domeniile respective?

Chiar sunt convins că nu există metoda mai transparentă și mai obiectivă decât cea bazată pe peer-review, cu condiția asigurării independenței experților evaluatori, respectiv a obținerii unui feedback adecvat. Practic, trebuie creat un corp de evaluatori cu credibilitate și reputație neîndoieabilă.

Întrebarea 9. Care sunt, pentru dumneavoastră, domeniile științifice prioritare pe care cercetarea românească va trebui să se axeze, domenii care ar fi susținute și finanțate ca prioritare?

Dacă admitem, și trebuie să admitem, că nu există știința națională și știința internațională, atunci aș încerca o ierarhizare a domeniilor științifice după următoarele criterii :

In cercetare fundamentală: domenii de competență capabile să atragă finanțare internațională cu căutare pe această piață a științei (de ex., dintre științele vieții, biologia moleculară și genetică).

In cercetarea aplicată: domeniile de graniță ale interdisciplinarităților (de ex., biotehnologii, nanotehnologii).

Cercetări specifice legate de teritoriul României: protecția mediului, dezvoltarea durabilă, dinamica dezvoltării social-umane.

Cercetări privind rezultate aplicate în societatea informațională și societatea bazată pe cunoaștere.

Cercetări privind îmbunătățirea calității vieții.

Evident, lista de sus nu este o invenție personală, ci reprezintă o scurtă sinteză din preocupările științifice cotate cu prioritate pe piața internațională a științei, așa cum am constatat că om politic. Lista nu este nici exhaustivă, nici exactă, ea reprezintă un exemplu privind modul cum s-ar putea defini priorități în cercetare științifică.

Întrebarea 10. Ce măsuri concrete veți lua pentru creșterea statutului social al cercetătorilor, respectiv redobândirea decenței și prestigiului meseriei de cercetător științific în România?

Prestigiul social al intelectualului, în general, și al omului de știință, în mod special, depinde de foarte mulți factori, printre care mentalitatea - cel mai greu factor de schimbat. Ca prioritate, mi-aș dori să pot rezolva un element-cheie privind statutul social al omului de știință, cel al asigurării unui trai decent, printr-un venit proporțional cu aportul sau la obiectivul general propus domeniului.

Întrebarea 11. Cum intenționați să stopați “exodul creierelor” către țările occidentale, în particular SUA și statele UE, și cum intenționați să îi aduceți înapoi, dacă doriți aceasta, pe cercetătorii români performanți aflați deja în centre de excelență din aceste state dezvoltate?

Braindrain-ul nu este un fenomen românesc, nici o boală - în condiții normale. Pentru România, exodul creierelor este dăunător din cauza intensității sale deosebite. Normalizarea vieții social-economice din România ar putea reduce acest fenomen. Ca măsură specifică, cred că științei ar trebui să-i acordăm rolul și locul pe care și le merită: motorul dezvoltării socio-economice a României.

Pe de altă parte, cercetătorii aflați deja în centre de excelență din Occident ar putea reprezenta câștigul nostru din brain-drain, în măsura în care atașamentul lor natural de România l-ar conferi un statut dublu: pe de o parte, ei ar putea foarte bine să constituie un cap de pod pentru cucerirea acelor culmi ale științei despre care am vorbit la piața științei, iar pe de altă parte, ei ar putea funcționa ca «agenți dubli», conducând colective de cercetători din țară, cu posibilitatea valorificării imediate a rezultatelor obținute direct pe piețele respective.